

## АНАЛИЗ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ ОБМЕН МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И ИЗРАЕЛ

*Ваня Василева*

*Ключови думи:* Израел, България, туристопотоци

### УВОД

Известно е, че България поддържа най-интензивни контакти в областта на обмена на туристи със страните от ЕС и съседните страни, което е оправдано по редица причини и има своите традиции. На фона на това контактите с много други туристически региони са силно ограничени – най-често поради големи разстояния, неподдржане на необходимите контакти и др. На заден план остава и Близкоизточният регион, който се отличава с териториална близост и платежоспособност на туристите и може би е най-неоправдано пренебрегнатият регион в туристическата политика на България. Вследствие на това туристическият обмен между България и страните от Близкия изток е ограничен.

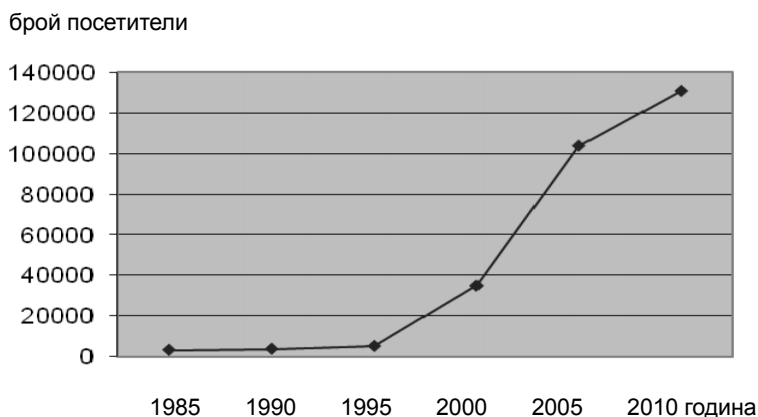
Обект на настоящото изследване е Израел – страна, с която България поддържа традиционно добри взаимоотношения и която има потенциал за разрастване на двустранния туристически обмен на базата на различните туристически ресурси. М а р и н о в (2008) определя израелския туристически пазар като зараждащ се и ключов за нашата страна и го поставя на първо място в Близкоизточния регион, що се отнася до приоритети за българския туризъм. През последните години се отчита нарастване на туристическия обмен между България и Израел, което прави разглеждания проблем особено актуален.

Предмет на настоящото изследване е туристическият обмен между двете страни, което е само един от аспектите на двустранните отношения между тях. Този аспект обаче е от съществено значение за по-доброто бъдещо развитие на българския туризъм.

Целта на настоящата статия е да се анализира съвременното състояние на туристическия обмен между България и Израел, както и да се очертаят бъдещи перспективи в тази насока, за което е необходимо да се анализират редица показатели. За нуждите на този анализ са използвани последните статистически данни, както и публикации на различни автори, имащи пряко или косвено отношение към поставения проблем.

## ПРИСТИГАНИЯ НА ИЗРАЕЛСКИ ТУРИСТИ В БЪЛГАРИЯ

Израелските туристи откриват България през втората половина на ХХ в. Оттогава досега техният брой почти непрекъснато нараства, като най-голям скок се регистрира през последното десетилетие (фиг. 1). За периода 1996–2005 г. броят им се е увеличил с над 20 пъти. През 2010 г. израелците са на 13-а позиция сред чуждестранните туристи, пристигнали у нас, и техният дял е вече 2,2 % от чужденците, посетили страната ни. Тази стойност дава основания те да се считат за съществен пазарен сегмент за българския туризъм, което налага необходимостта от по-съществени маркетингови проучвания в тази насока, за да продължи благоприятната тенденция и в бъдеще и за да бъдат удовлетворени израелските туристи от престоя си у нас.



Фиг. 1. Промени в броя на израелските граждани, посетили България за периода 1985–2010 г.

През 2010 г. България е посетена от 130 700 израелски туристи. Това са най-високите отчетени досега стойности. Прирастът в сравнение с 2009 г. е с 22,9 %. Тази стойност е значително по-висока от средната стойност (5,4 %) за всички туристи, посетили България. Този прираст на чуждестранни туристи е един от най-сериозните у нас през 2010 г., наред с туристите от Сърбия, Македония, Русия, Беларус, Молдова и Армения. Ако се запази този висок темп, може да се очаква израелските туристи да намерят място в близко бъдеще в челната десетка на емитивните туристически пазари с най-голямо значение за България.

Водещите мотиви на израелските граждани при пътуванията им у нас са туристически (табл. 1). За разлика от пристигащите у нас чужденци, за половината от които целта е туризъм, за 92 % от израелските граждани туризмът е основен мотив. Тенденцията за значително преобладаване на туристическите пътувания се запазва през годините, като техният дял постепенно се повишава.

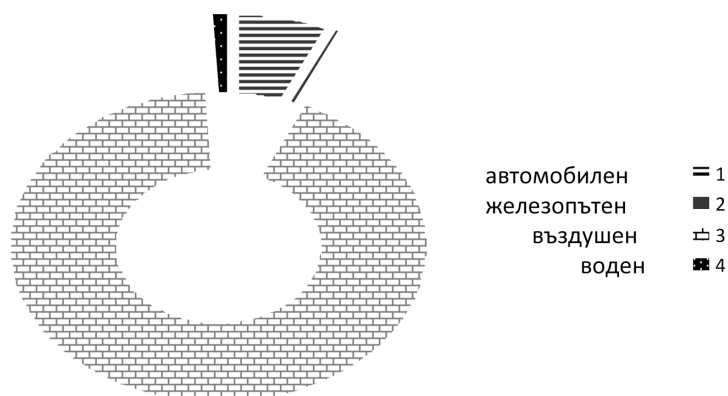
Следващи по значимост са служебните пътувания, чийто дял при израелските посетители е по-висок в сравнение с останалите, като от 2004 г. насам са се увеличили двойно. Гостуванията и останалите мотиви са с незначителна роля

Т а б л и ц а 1

Мотиви за пътуване на израелски граждани и чужденци (общо)  
в България през 2007 г.

Посещения	М о т и в и					
	туризъм и отдых	гостуване	служебно	друго	транзит	общо
Чуждестранни посетители (бр.)	4 218 713	75 162	375 613	481 795	2 574 464	7 725 747
Дял на чуждестранните посетители (%)	54,6	1	4,9	6,2	33,3	100
Израелски граждани (бр.)	100 754	560	6 833	1 072	369	109 588
Дял на израелските граждани (%)	92	0,5	6,3	0,9	0,3	100

при отчитане на пътуванията. Положителен е фактът, че почти няма израелски граждани, транзитно преминаващи през България. Следователно страната ни е основна туристическа цел за пътуващите израелци. Това е свързано до голяма степен с предпочитания от тях вид транспорт, за разлика от европейските туристи. При пристиганията си у нас израелските граждани използват (фиг. 2) предимно въздушен транспорт (91,9 %), който е по-бърз и удобен. Значително по-малко се използва автомобилен транспорт (6,7 %), не само поради отдалечеността, но и поради специфичните природни и политически условия в Близкоизточния регион, през който те преминават. Незначително е използването на водния (1,1 %) и железопътния (0,3 %) транспорт. Поради наличната морска връзка между двете страни е възможно и перспективно да се увеличи делът на водния транспорт под формата на круизи и яхтени турове, тъй като тези възможности в момента почти не се използват.

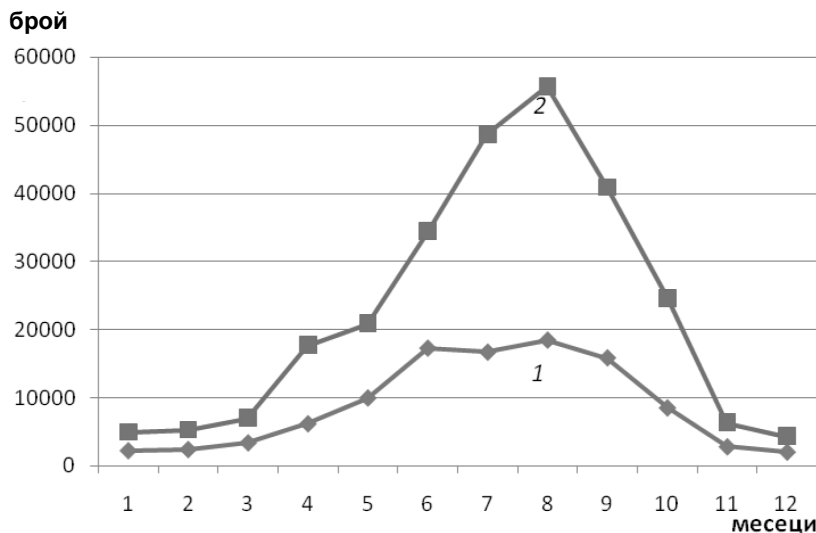


Фиг. 2. Структура на видовете транспорт, използван от израелските граждани, пристигнали в България през 2008 г.

Средният брой на нощувките на един израелски посетител през 2008 г. в средствата за подслон и местата за настаняване у нас са 2,9, което е изключително ниска стойност (при средно 5,3 за всички туристи). Това говори за кратък престой у нас, което понижава ефективността от туризма. Обяснението е свързано с видовете туризъм, които практикуват израелците у нас, а те в повечето случаи не са рекреативни и съответно не предполагат по-продължителен престой. Необходимо е да се положат усилия в това отношение чрез предлагане на по-голямо разнообразие от допълнителни услуги, туристически анимационни програми и др. Това би спомогнало и за увеличаване на приходите от този сегмент.

Пристиганията и реализираните нощувки на израелски граждани у нас са неравномерно разпределени през годината (фиг. 3). И по двата показателя най-голям е броят на туристите през топлото полугодие и особено през м. август. През студеното полугодие пристигат само около 2 хил. израелци месечно, или 8 пъти по-малко в сравнение с летните месеци. Това свидетелства за слаба популярност на българския зимен туризъм в Израел, а именно той е особено перспективен за привличане на израелските туристи. Реализираните нощувки са около 5 хил. месечно през студеното полугодие и десетократно повече през летните месеци. Следователно именно тогава се реализират рекреационните пътувания. Напълно възможно е тази сезонност да бъде минимизирана, тъй като рекреационните мотиви не са водещи при пътуванията на израелски туристи към нашата страна. Необходима е подходяща реклама на всички несезонни видове туризъм, както и наличието на удобни полети и извън летния сезон.

Израелските туристи имат специфични предпочитания относно видовете туризъм, които практикуват у нас. Макар че най-голяма е активността им през топлото полугодие, те не се ориентират към морските курорти, за разлика от туристопотоците от Европа. Най-предпочитани от израелците се оказват здравни-



Фиг. 3. Брой пристигания (1) и нощувки (2), реализирани от израелски граждани в България, по месеци през 2008 г.

ят и хазартният туризъм (М а р и н о в, 2007). Туристически турове се насочват и към високите планини в Югозападна България през летния сезон. Специфичен е т.нар. сватбен туризъм, който е най-характерен именно за израелските граждани, пристигащи у нас. Той е свързан с възможността за сключване на граждански брак в нашата страна без значение каква е религиозната принадлежност на младоженците, дори и да е различна, и без необходимост да се сключва религиозен брак. Този вид туризъм е особено доходоносен, тъй като броят на пътуващите за едно такова събитие е голям, а съответно и реализираните от тях приходи. Подобна е ситуацията с хазартния туризъм. Естеството на пътуванията предопределя неговия престой в нашата страна. Посочените пазарни ниши са изключително перспективни, но освен тях е възможно и необходимо да се разшири предлагането и на други туристически продукти на израелските туристи. Като особено перспективен може да се определи ски туризмът. Нашата страна е най-близката до Израел дестинация с относително продължителна снежна зима във високите планини и добре развит зимен ски туризъм. Като перспективни могат да се определят също и спортният туризъм, екотуризмът и трекингът в българските планини, както и събитийният туризъм. За развитието на екотуризма и трекинга в нашата страна има подходящи природни условия. Спортният и събитийният туризъм предлагат възможности за реализиране на високи приходи, особено ако се закупува или наема екипировка на място. Възможно е да се разшири предлагането в областта на климатолечебния туризъм и денталните услуги. Доказани са лечебните качества на микроклимата в редица места у нас, както и конкурентните цени на продуктите, базирани на него, които се предлагат от нашата страна. Необходимо е да се предлагат повече организирани пътувания с по-голяма продължителност на престоя.

От средствата за подслон и местата за настаняване у нас почти всички израелски туристи избират удобствата на хотелите, незначителен е броят на отседналите в планински хижи, а къмпингуващи липсват. Най-предпочитани се оказват четиризвездните хотели (табл. 2), където отсядат повече от половината от израелските посетители у нас. Този факт вероятно е свързан с доброто съчетание между качество и цена, което предлагат те. Това до голяма степен е ха-

Т а б л и ц а 2

*Разпределение на нощувките, реализирани от израелски граждани, по категория на използваните хотели през 2008 г.*

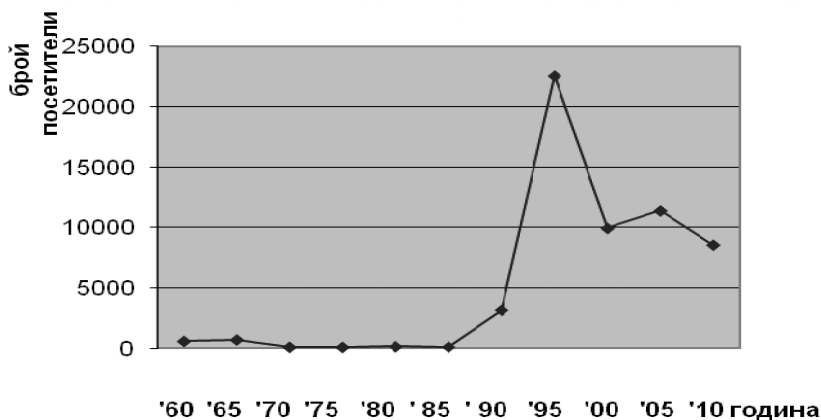
Посещения	Категория на хотелите				общо
	*/**	***	****	***** и специална	
Чужденци (бр.)	1 172 770	3 863 074	5 457 776	1 308 397	11 802 017
Дял на чужденците (%)	10	32,7	46,2	11,1	100
Израелски граждани (бр.)	3 030	27 313	152 003	87 752	270 098
Дял на израелските граждани (%)	1,1	10,1	56,3	32,5	100

рактерно и за останалите посетители у нас. За разлика от останалите чужденци обаче, следващи в предпочитанията се оказват не три-, а петзвездните хотели. Следователно израелските туристи търсят предимно лукс и високо качество, а не ниски цени.

Само 1/10 от израелците се ориентират към тризвездните хотели, а отседналите в хотели с ниска категория са незначителен брой и делът им е много по-нисък от този на останалите туристи, които ги избират. Необходимо е да се използват по-пълно възможностите на хотелиерското предлагане, които при хотелите с висока категория са по-големи, за удължаване престоя на туристите. В това отношение може да се заложи на хотелската анимация.

## ПРИСТИГАНИЯ НА БЪЛГАРСКИ ГРАЖДАНИ В ИЗРАЕЛ

До 1989 г. броят на българите, посетили Израел (фиг. 4), е незначителен и се ограничава до няколкостотин годишно. Следва период на бурен растеж на броя на пътуванията, като през 1994 г. те достигат абсолютния си максимум досега от 23 477 души. За шестгодишен период се отчита нарастване от над 70 пъти. Това скокообразно нарастване е свързано с отварянето на границите през този период и значителното нарастване на туристическата активност на българите към непознати до този момент дестинации, в т.ч. и Израел.



Фиг. 4. Промени в броя на българските граждани, посетили Израел за периода 1960–2010 г.

През втората половина на 90-те години във връзка с икономическата криза в страната следва период на рязък спад на посещенията на български граждани в Израел, който съвпада с тенденциите на общ спад в излизанията в чужбина. В началото на новия век отново се забелязва ръст, чийто максимум е през 2008 г., когато 14 451 български граждани са посетили Израел. Трудно е обаче да се говори за трайна тенденция, тъй като през 2009 г. е отчетен рязък спад (от 40,7%), който е характерен и за пътуванията към почти всички останали дестинации и

се обуславя от ефекта на икономическата криза върху пътуванията. През 2010 г. спадът продължава, макар и с по-умерен темп (35,2 %), при средно 26,4 % за всички пътувания на български граждани в чужбина. Едва 0,15 %, или 5551 от пътувалите в чужбина български граждани са се отправили към Израел. Така през 2010 г. Израел се озовава вече на 23 позиция в предпочитанията на българските туристи при пътуванията им в чужбина.

Голяма част от пътуванията на българите в Израел всъщност не са туристически (табл. 3). Близо 2/3 от пътуванията са със служебна цел. Такива са половината от излизанията на българите в чужбина, но когато те се отправят към Израел, този дял е още по-висок. Прави впечатление, че следващи по значимост не са рекреационните пътувания. Те са представени само със скромните 12 %. Вероятно причините за това са свързани с политическата нестабилност в региона, както и със сравнително високите цени спрямо българските стандарти. Втори по значимост са пътуванията с мотив „други“, като този дял е значително по-висок от средния. Не е трудно да се предположи, че това са предимно религиозни турове, така характерни за дестинация като Израел.

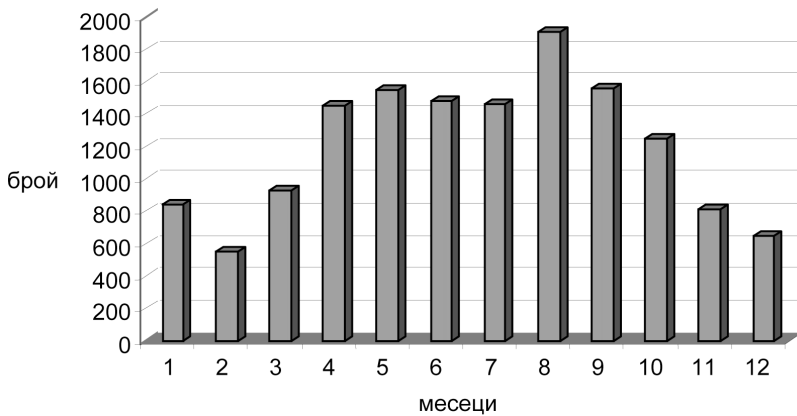
Т а б л и ц а 3

*Мотиви за пътуване на български граждани в Израел и чужбина (общо) през 2008 г.*

Посещения	М о т и в и				
	туризъм и отдых	гостуване	служебно	друго	общо
Български граждани, пътували в чужбина (бр.)	1 628 997	902 737	2 947 231	247 802	5 726 767
Дял на българските граждани, пътували в чужбина (%)	28,4	15,8	51,5	4,3	100
Български граждани, пътували в Израел (бр.)	1 744	903	9 254	2 550	14 415
Дял на българските граждани, пътували в Израел (%)	12	6,3	64,1	17,6	100

Макар че българите познават Израел предимно като страна за религиозен туризъм, дестинацията предлага и редица други възможности, които все още са слабо известни у нас. Рекреационен туризъм се развива по бреговете не само на Средиземно, но и на Червено море. Именно там са едни от най-добрите курорти на страната. Специфичната природа се използва за развитие на екотуризъм и пустинни сафарита. Един от най-посещаваните обекти, наред с религиозните, е Мъртво море. Разнообразни са възможностите за шопинг и спорт (например дайвинг и др.). Българските туроператори предлагат само малка част от всичко това в турове с ограничена продължителност, в т.ч. едnodневни.

За пътуванията си към Израел близо 90 % от българите избират въздушния транспорт, а само около 10 % използват сухоземния. Следователно няма



Фиг. 5. Пътувания (брой) на български граждани в Израел с цел туризъм и отдих по месеци през 2008 г.

съществени различия в предпочитанията на българските и израелските граждани относно вида транспорт за пътуване между двете страни. Тава налага да се обърне по-сериозно внимание върху оптимизиране на полетите. Полети до и от Тел Авив предлагат летищата София, Варна и Бургас. От 2011 г. такива полети ще предлага и летище Пловдив. Предвжда се също туристическите чартъри между Пловдив и Тел Авив да се увеличават с всеки следващ сезон.

Интерес представлява разпределението на пътуванията на български граждани в Израел през годината (фиг. 5). То е сравнително равномерно, със слабо изразена сезонност, с преобладаване през топлото полугодие. Равномерността се дължи до голяма степен на деловия характер на повечето пътувания. Най-много са туровете през август, вероятно поради нагласата на българите тогава да използват годишния си отпуск. Четири пъти по-малко са пътуванията през февруари, когато се отчита и най-слабата активност. При активизиране на туристическите пътувания може да се очакват известни промени в разпределението на пътуванията по месеци. Възможно е да се увеличи туристопотокът през пролетта и есента, които в климатично отношение са най-подходящи за българските туристи. Поради разнообразните възможности за туризъм, които предлага дестинация Израел, обаче е напълно възможно сезонността да е слабо проявена и в бъдеще.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От казаното дотук може да се направят няколко основни извода:

1. Налице е значително нарастване на туристопотоците между България и Израел през последните години. Това твърдение важи преди всичко за израелските туристи, пристигащи у нас.

2. Съществува неусвоен голям потенциал за привличане на израелски туристи към нашата страна и предлагане на разнообразни видове туризъм. Все



още много части от страната ни не са достатъчно добре познати и популяризирани сред израелските туристи.

3. Туристопотокът от България към Израел все още е малък и съществува потенциал за разрастването му. Трябва да се има предвид обаче, че българите се ориентират най-вече към съседни и други, предимно европейски, дестинации с по-ниски транспортни разходи. Поради тази и редица други причини, може да се очаква, че дестинация Израел по-трудно ще се наложи на българския туристически пазар.

4. Чрез прилагането на съответните маркетингови и рекламни усилия може да се очаква разрастване на туристопотоците между двете страни, но е трудно да се очертаят ясно изразени и трайни тенденции в промените им. Смятаме, че е напълно реалистично да се очаква повишение в броя на пътуващите и в двете посоки и разнообразяване на мотивите за пътуване, като се има предвид все още неусвоеният значителен потенциал в това отношение.

Ако се запази високият темп на увеличение на посещенията от израелски туристи в България, е напълно възможно в близките няколко години израелските туристи да съставляват един от най-съществените контингенти за българския туризъм. Те вече са водещи сред туристите от своя регион.

#### ЛИТЕРАТУРА

Маринов, С. Приоритетният пазарен портфейл на българския туризъм. – В: Сб. Българският туризъм – приоритети за развитие, Изд. „Славена“, Варна, 2007.

Раджикова, С. Изборът на целеви туристически пазари – предпоставка за по-добри резултати от развитието на туризма в България. – В: Сб. Българският туризъм – приоритети за развитие, Изд. „Славена“, Варна, 2007.

Международен туризъм – януари–декември 2010 г. Доклад на Дирекция „Маркетинг, реклама и информация в туризма“, Министерство на икономиката, енергетиката и туризма.

НСИ. Статистически годишник. 1965, 1966..., 2009.

НСИ. Статистически справочник. 1965, 1966..., 2009.

НСИ. Туризъм 2008. С., 2009.

Туристически дестинации. Изд. „Тракия М“, С., 2008.

<http://www1.cbs.gov.il>

[www.tourism.government.bg](http://www.tourism.government.bg)

*ШУ „Еп. К. Преславски“,  
Факултет по природни науки, Катедра „Туризъм“  
e-mail: viva7@mail.bg*

## ANALYSIS OF THE TOURIST EXCHANGE BETWEEN BULGARIA AND ISRAEL

*V. Vasileva*

### (S u m m a r y)

Both Bulgaria and Israel are tourist countries but their tourist exchange is small scale and the research is not developed well enough. Recent years have seen an increase in the number of visits by Israeli citizens in our country. In 2010 they reached their maximum during the period. The study of Israeli tourist market is important for attracting Israeli tourists in our country. This paper deals with the dynamics of tourist groups to and from each country. Used indicators are total number of visitors, mode of transport used, distribution of tourists by month, category of hotels for accommodation. Based on the examined parameters, appropriate conclusions and recommendations were made.

*Keywords:* Israel, Bulgaria, tourist volumes